

**Latviešu valodas un literatūras
2.posma olimpiāde 11.–12.klasei
2014. gada 27.janvāris**

**1. daļa
Uzdevumi literatūrā**

1. uzdevums

Sakārtojiet un atbilžu tabulā pareizā secībā ierakstiet autora vārdu, uzvārdu, literārā darba žanru vai veidu, nosaukumu un gadsimtu, kurā dzīvojis šis autors! (14 punktu)

Nr.	Vārds	Uzvārds	Žanrs vai veids	Darba nosaukums	Gadsimts
1.1.	Rūdolfs	Ādamsons	poēma	Stum, stum	20. gadsimts
1.2.	Jānis	Pumpurs	komēdija	Astoņi kustoņi	17. gadsimts
1.3.	Ojārs	Rainis	romāns	Lustīgs prāts	20. gadsimts
1.4.	Eriks	Neiburga	baznīcas dziesma (atdzejojums)	Princese Gundega un karalis Brusubārda	19. gadsimts
1.5.	Vilis	Upīts	stāsts	Zaļā zeme	20. gadsimts
1.6.	Kristofors	Skalbe	tragēdija	Trīnes grēki	20. gadsimts
1.7.	Andrejs	Fīrekers	stāsts	Rudens kross	19. gadsimts
1.8.	Andra	Plūdons	ziņģe	Atraitnes dēls	20. gadsimts
1.9.	Gothards Frīdrihs	Bankovskis	novele	Dievs Kungs ir mūsu stipra pils	20. gadsimts
1.10.	Andrejs	Vācietis	romāns	Jāzepe un viņa brāļi	18. gadsimts
1.11.	Anna	Žolude	eposs	Kaķīša dzirnavas	21. gadsimts
1.12.	Pauls	Stenders	luga	Ķirbji	21. gadsimts
1.13.	Kārlis	Blaumanis	dzejolis	Sarkanie bērni	20. gadsimts
1.14.	Inga	Brigadere	pasaka	Lāčplēsis	21. gadsimts

Atbilžu tabula

Nr.	Vārds	Uzvārds	Žanrs vai veids	Darba nosaukums	Gadsimts
1.1.					
1.2.					
1.3.					
1.4.					
1.5.					
1.6.					
1.7.					
1.8.					
1.9.					
1.10.					
1.11.					
1.12.					
1.13.					
1.14.					

2. uzdevums

Atbildiet uz jautājumiem par Gotharda Frīdriha Stendera dzīvi un daiļradi! (21 punkts)

2.1. Nosauciet divas zinātņu nozares, kurās darbojies G. F. Stenders! (2 punkti)

2.2. Ko nozīmīgu, paliekošu G. F. Stenders darināja Kopenhāgenā? (1 punkts)

2.3. Kas vieno Krišjāņa Valdemāra dzīves telpu Tērbatā un G. F. Stendera kapa uzrakstu? (1 punkts)

2.4. Nosauciet darbu, kurā teksta labākai uztverei G. F. Stenders izmantojis arī ilustrācijas! (1 punkts)

2.5. Ar kādu ražošanas nozari saistīts vārds *Stenders* mūsdienā Latvijas biznesa pasaulē? (1 punkts)

2.6. Izlasiet Ausekļa dzejoli no viņa krājuma „Ozolu vaiņagi slavenu tautas vīru kopējiem”!

Latviešu dzīvokļos Tev ar latviešiem runājot skaļi,
Pamostas latvju gars, latviešu ģenius liels.
Apkārt raudzījās tas ar zvērošām, zibošām acīm,
Postaža bija nu senatnes ziedoņa dārzs.
Kokus dēstījāt jūs, kur dailes un gudriņas ligzdo;
Tautiešus piecēlāt tad garīgus tīrumus kopt.
Vārtus platākus taisat un Stenderiem virsotnes liekat!
Rakstīto palodu daudz augstāki paceļat vēl!
Prāta māte un dzeja tad atnāks greznākās rotās,
Latvju ģenius tad dievīgi aplaimos mūs!

2.6.1. Paskaidrojiet, kāpēc latviešu nacionālās atmodas laikmeta dzejnieks Auseklis ierindo Baltijas vācieti Gothardu Frīdrihu Stenderu starp *slaveniem tautas vīriem*! (1 punkts)

2.6.2. Kādu virzienu latviešu dzejā pārstāv Auseklis? Miniet divas šim virzienam raksturīgas iezīmes, izmantojot veltījumu Stenderam kā piemēru! (3 punkti)

Virziens _____

Pazīmes _____

2.6.3. Nosauciet antīko strofu, kuru Auseklis imitējis šajā veltījuma dzejolī Stenderam! (1 punkts)

2.6.4. Nosauciet vēl kāda Stenderu dzimtas pārstāvja vārdu, kas atstājis svarīgas pēdas latviešu literatūrā! (1 punkts)

2.7. Izlasiet G.F. Stendera ziņģes „Labs saimnieks” fragmentu!

Man nava muižā parādi, / Nei krogā, ne kur citādi,
Un, jebšu es kā draugs / No bēdām dažu izglābis,
Kas man ar naidu maksājis, / Tomēr vēl pilns mans trauks.
Bez pūķa un bez buršanas, / Ko nerri melš un brīnījās,
Nāk manim Dieva svētība. / Darbs iraid mana skunstība.
 Gan ziemā netrūkst darbiņi, / Kad mežā aizbrauc puisīši,
 Tad ratiņi jau rūc / Pie meitiskām ar dziesmiņu,
 Un māmiņa auž audeklu, / Bet mazi spalvas plūc.
 No darbiem atkal atspirgties, / Es lieku sev priekšlasīties
 Tos stāstus un tās pasakas, / Visvairāk augstas gudrības.
Tās rīt` un vakar` lūgšanas / Top reti pie mums piemirstas.
Nāk mīļa svētdiena, / Tad steidzamies uz baznīcu
Tur slavēt Dieva godību / Un pieaugt gudrībā.
Es krogā nemaz kavējos / Un labāk mājās priecājos,
Iztērzēdams ar manajiem / Un mīļiem bērnu bērniņiem.

2.7.1. Nosauciet piecas īpašības, kas raksturo dzejolī portretēto ideālo zemnieku!
(5 punkti)

2.7.2. Miniet divus G. F. Stendera darbus, uz kuru lasīšanu šajā ziņģē viņš pats atsaucas!
(2 punkti)

2.7.3. Nosauciet divas dzejolī minētas apgaismības laikmeta idejas! (2 punkti)

2. daļa Uzdevumi valodā

3. uzdevums

Izlasiet teksta fragmentu un izpildiet uzdevumus! (19 punktu)

Vai tās ir ķēniņu palmas? Nē, tās ir priedes. Vai tie ir baltziedainie mimozu krūmi? Nē, jasmīni. Un kas tad tur peld? Ūdens cūkas? Nē, bebri.

Un tomēr,¹ ejot pa mūsu Rīgas zvēru dārzu zem priedēm gar jasmīnu krūmiem un bebru mājokli, nonākam pie baismīgā Dienvidamerikas krokodilu – aligatoru pāra, kas mājō rāpuļu mītnē.

Tā ir neparasta telpa. Tropu sauli tur atvieto liela elektriska spuldze,² dienvīdus karstumu krietni sakurināta krāsns, eksotiskā meža krāšņo floru divas uz sienas uzgleznotas palmas, Urugvajās upi baseins ar zaļganu ūdeni. Tajā, it kā izžuvušās upes dūņās, rāmi guļ abi bruņu plāksnēm klātie krokodili. Divas reizes nedēļā tie ēd, un ikreiz katrs dabū pa četriem kilogramiem zirgu gaļas vai tādā pašā daudzumā zivis. Tie guļ zem ūdens un tikai brīžam paceļ savas galvas, lai ieelpotu gaisu, ieņācas, pagrozās un pelēkām,³ it kā nedzīvām acīm paskatās nezināmā virzienā.

Nav labi smieties par gūstekņiem, bet tomēr, uzlūkojot šos abus ūdens nezvērus, pret paša gribu nāk prātā teiciens par „krokodilu asarām”. Kā tas radies? Un kur? Kāds sakars šiem bruņotām zemūdens laivām līdzīgiem dieva radījumiem ar asarām,⁴ jo ne mūsu zvēru dārzā, ne arī pie Nīlas vai Paranas upes neviens nav redzējis, ka krokodili raudātu. Lūk,⁵ kāds.

Kā leģenda vēsta, faraonu Menasu reiz gribējuši saplosīt viņa paša medību suņi, un, lai no tiem izglābtos, valdnieks meties Merisa ezerā. Ezers bijis pārpilns krokodiliem, bet tie neizprotamā kārtā viņu nav aprijuši. Gluži otrādi – viens nezvērs to pat iznesis uz savas muguras otrā krastā.

(Pēc E. Ādamsona „Krokodili, kas neraud krokodilu asaras”)

3.1. Skaidrojiet, ko nozīmē frazeoloģisms *raudāt krokodila asaras*, atbildi ierakstiet tabulā! (1 punkts)

Frazeoloģisms	Frazeoloģisma skaidrojums
<i>raudāt krokodila asaras</i>	

3.2. Uzrakstiet vēl vienu frazeoloģismu, kurā būtu vārds *asaras*, atbildi ierakstiet tabulā! (1 punkts)

Frazeoloģisms

3.3. Atrodiet tekstā četrus sinonīmiskus apzīmējumus vārdam *krokodils* un ierakstiet tos tabulā pamatformā! (4 punkti)

Vārds	Nr.	Sinonīmisks apzīmējums pamatformā
<i>krokodils</i>	1.	
	2.	
	3.	
	4.	

3.4. Atrodiet tekstā metaforisku vārdu savienojumu, ko teksta autors attiecinājis uz krokodilu, atbildi ierakstiet tabulā! (1 punkts)

Vārds	Metaforisks vārdu savienojums
<i>krokodils</i>	

3.5. Sadaliet morfēmās tekstā minētos vārdus *baltziedainie*, *dienvīdus*, *sakurināta*, *radījumiem*, *otrādi*, atbildes ierakstiet tabulā! (5 punkti)

Nr.	Vārds	Dalījums morfēmās
<i>Piem.</i>	<i>nonākam</i>	<i>no-nāk-am</i>
1.	baltziedainie	
2.	dienvīdus	
3.	sakurināta	
4.	radījumiem	
5.	otrādi	

3.6. Nosakiet, kuras darbības vārdu izteiksmes ir izmantotas teksta fragmentā, atbildi ierakstiet tabulā! (3 punkti)

Darbības vārdu izteiksmes
1. ...

3.7. Skaidrojiet teksta fragmentā ar indeksiem numurēto pieturzīmju lietojumu, atbildi ierakstiet tabulā! (4 punkti)

Pieturzīmes numurs	Skaidrojums
<i>Piem.</i> 1.	<i>Komats atdala divdabja teiciena sākumu.</i>
2.	
3.	
4.	
5.	

4. uzdevums

Izlasiet teksta fragmentu un salieciet tajā pieturzīmes atbilstoši latviešu interpunkcijas prasībām! (6 punkti)

No tā laika Ēģiptē krokodili tikuši uzskatīti kā svētie un priesteri tos barojuši palielām trekniem liellopiem un tie tā pieraduši pie saviem devīgajiem kopējiem ka tiklīdz pēdējie pienākuši pie upes un mīlīgi saukuši viņus vārdā krokodili tūliņ izkāpuši no ūdens vai dūņām un izlepušām rīklēm gaidījuši kārumus cepešus vai dzīvas būtnes.

5. uzdevums

Izlasiet teksta fragmentu un atrodi tajā vārdformas, kuras atšķiras no mūsdienu latviešu literārās valodas normām! Nosakiet šo vārdformu vārdšķiru un ierakstiet vārdformu literāro variantu attiecīgajā tabulas ailē! (10 punktu)

No tiems, kas abejadi, tik lab ūdenī, kā laukā mīt, ir tie krokodiļi Ēģiptē ļoti bīstami. Tie dažādu lopu un cilvēku aprīst. Viņi īsti kā tās ķirzates izskatas, bet ļoti lieli, līdz trim asim garumā aug. Tas krokodils allažīņ ar atplēstu rīkli guļ.

(Pēc G. F. Stendera „Augstas gudrības grāmatas”)

Vārdšķira	Vārdformas
<i>Piem. vietniekvārds</i>	<i>tiem</i>
Lietvārds	
Darbības vārds	
Apstākļa vārds	
Saiklis	

3. daļa
Pārspriedums

6. uzdevums

Izvēlieties vienu no piedāvātajiem tematiem un uzrakstiet pārspriedumu (350–400 vārdu)! Temata atklāsmē izmantojiet vismaz trīs Erika Ādamsona dzīves un (vai) daiļrades faktus un (vai) laikmetu raksturojošās iezīmes! (34 punkti)

6.1. Man tuvie motīvi E. Ādamsona dzejā

6.2. E. Ādamsons un *smalkās kaites*

6.3. „Tas Kungs ar mani rotaļājas.” E. Ādamsons

Uzmetums

